

ABD HAZİNE BAKANLIĞI VERGİ İDARESİ BAŞMÜFETTİŞLİĞİNE (TIGTA) GENEL BİR BAKIŞ

Oytun YAĞLITEPE*
Vergi Başmüfettişi

ÖZET

Amerika Birleşik Devletleri'nde vergi toplama görevi Amerikan İç Gelir Servisine tevdi edilmiştir. Söz konusu kuruluş hakkında 1950'li yıllarda çıkan yolsuzluk iddiaları üzerine kurum içinde bir denetim birimi oluşturulmuştur. İlerleyen süreçte ise söz konusu kuruluşun denetiminin bağımsız bir dış denetim kuruluşu tarafından yerine getirilmesi uygun görülmüştür. ABD Hazine Bakanlığı Vergi İdaresi Başmüfettişliği(TIGTA) bu ihtiyaç üzerine kurulmuş bir birimdir. Makalemizde TIGTA'nın tarihi, yapısı ve güncel işlevi irdelenerek Türkiye'de TIGTA'nın üstlendiği görevleri yerine getiren kurumların durumları tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Vergi İdaresi, Kamu Denetimi, Amerika Birleşik Devletleri

* ORCID No: 0000-0002-6933-6499 İletişim: oytun.yaglitepe@vdk.gov.tr

GİRİŞ

Amerika Birleşik Devletleri'nin federal vergilerini almakla görevli olan Amerikan İç Gelir Servisi(IRS), faaliyetlerini Amerikan Hazine Bakanına bağlı olarak yürütmektedir. Hazine Bakanı iç gelir yasalarını uygulama ve yürürlüğe koyma konusunda tam yetkiyi ve bu yasaları uygulamak için bir kurum teşekkül ettirme yetkisini haizdir. IRS, bu yasal yetki doğrultusunda kurulmuştur¹.

1998 tarihli İç Gelir Servisi Yeniden Yapılandırma ve Reform Kanunu ile IRS'in faaliyetlerini denetlemek üzere Hazine Bakanlığı Vergi İdaresi Başmüfettişliği(*The Treasury Inspector General for Tax Administration "TIGTA"*) adıyla bir genel müfettişlik(Başmüfettişlik) tesis edilmiştir. Söz konusu teşekkül hâlihazırda doğrudan Hazine Bakanına bağlı olarak faaliyet gösteren 4 Müfettişlikten birisidir.²

1. TIGTA TARİHİ

TIGTA tarihine değinmeden önce Amerikan idari yapılanmasındaki Başmüfettişlik(Inspectorate General) kavramını Türkiye'deki Müfettişlik kavramıyla arasındaki farkı ortaya koyarak açıklamak gerekecektir. Ülkemizdeki uygulamada Müfettişler, teftiş kurulları bünyesinde faaliyet gösteren ve her biri bağımsız olarak "Müfettiş" unvan ve yetkilerini haiz devlet çalışanları olarak kamusal

hizmet yürütmektedirler. Bu durumun Osmanlı'nın son döneminde teşekkül ettirilen ve Cumhuriyet rejimi tarafından da aynı şekilde kamu idaresine intibak ettirilen teftiş kurullarının kökünün Heyet-i Teftişiye-i Maliye'ye dayanmasından ileri geldiğini söylemek yanlış olmaz. Zira dönemin Maliye Nezaretinin bünyesinde oluşturulan bu devlet biriminin teşekkülünde Kıta Avrupası'nda benimsenen her biri bağımsız olarak Müfettiş unvan ve yetkiyetini haiz teftiş kurulu yapısı örnek alınmıştır.³ Modern Amerikan tipi devlet organizasyonunda Genel Müfettiş/Başmüfettiş esas itibarıyla ülkemizdeki teftiş kurulu başkanlarına denk düşmektedir. Diğer bir deyişle TIGTA açılımının Türkçe karşılığı olan Hazine Bakanlığı Vergi İdaresi Başmüfettişliği aynı zamanda bir kurumu temsil etmektedir.

Esas itibarıyla Hazine Bakanlığı bünyesinde 1989 yılında teşekkül ettirilmiş bir Genel Müfettişlik mevcuttur. Amerikan Hazine Başmüfettişliği, Bakan Yardımcısı aracılığıyla Hazine Bakanına raporlama yapan ve bakanlık faaliyetlerine ilişkin bağımsız bir değerlendirmede bulunan bir birimdir. Ancak vergi idaresinin işteğal konusunun önemi ve teknik özellikleri gereği bu birimin faaliyetlerinin denetlenmesi için de hususi bir denetim biriminin teşekkülü gerekmiştir. İşte TIGTA bu amaçla 1999 yılının Ocak ayında oluşturul-

¹ <https://www.irs.gov/about-irs/the-agency-its-mission-and-statutory-authority> S.E.T.: 02.01.2026

² <https://home.treasury.gov/about/general-information/organizational-chart> S.E.T.: 02.01.2026

³ Hüseyin IŞIK, "Maliye Teftiş Kurulu'nun Kapatılması ve Kamu Mali Denetimine Etkisi", Maliye ve Finans Yazıları, Sayı 120, 2023, ss: 203-230

muştur. IRS'in teftişi TIGTA marifetiyle gerçekleştirilmekte olup Hazine Bakanlığı Başmüfettişliği de dahil olmak üzere diğer tüm denetim birimlerinin IRS'i denetleme yetkisi bulunmamaktadır.

TIGTA'nın kuruluşunun 25'inci yılı dolayısıyla yayımlanan bültene göre TIGTA'nın kökleri 1952 yılına dayanmaktadır. Buna göre 1952 yılında Amerikan Yasama Organı olan Kongre'de gündeme gelen IRS içindeki yolsuzluk iddialarına karşılık IRS bünyesinde "Inspection Service" adıyla bir dahili denetim birimi teşekkül ettirilmiştir. Söz konusu denetim birimi makalemizin giriş bölümünde bahsedilen 1998 tarihli Kanun'un yürürlüğe girmesiyle birlikte TIGTA'ya devredilmiştir.⁴ Böylelikle IRS üzerindeki, "kendi kendini denetleme" şeklinde süregelen ve bugünün denetim otoritelerince bir denetim riski olarak tanımlanan, denetim işlevi 47 yılın ardından daha modern bir denetim anlayışına kavuşmuştur.

Yukarda açıklanmaya çalışıldığı üzere Hazine Bakanlığı Vergi İdaresi Başmüfettişliği bir birim olarak ülkemizdeki Teftiş Kurulu Başkanlıklarına denk düşmektedir. Hazine Bakanlığı Vergi İdaresi Başmüfettişi unvanı ise Kurul Başkanına karşılık gelmektedir. Kurulduğu günden itibaren geride kalan 27 seneye bakıldığında Amerika Birleşik Devletleri Başkanları tarafından atanan ve Kongre'nin üst kanadı olan Senato tarafından onaylanan sa-

dece 2 kişinin Hazine Bakanlığı Vergi İdaresi Başmüfettişi unvanını asaleten taşıdığı görülmektedir. Bunlardan birincisi David C. Williams olup söz konusu kişi TIGTA'nın ikinci idarecisi olarak 1999-2002 yılları arasında görev yapmıştır. Söz konusu unvanı asaleten taşıyan ikinci kişi ise Joey Russell George'dur. Amerika Birleşik Devletleri Hazine Bakanlığı Vergi İdaresi Başmüfettişi unvanını 2004 yılından vefat ettiği 2024 senesine kadar taşıyan Joey Russell George'un bu süreçte sırasıyla GW Bush, Barrack Obama(2 dönem), Donald Trump ve Joe Biden olmak üzere 4 farklı devlet başkanının döneminde bu görevde bulunması, Amerikan Bürokrasisindeki devamlılığa çarpıcı bir örnektir. İlgili makama hâlihazırda Heather M. Hill vekâlet etmektedir.⁵

2. KURULUŞ YAPISI

Amerikan Hazine Bakanlığı teşkilat şemasına bakıldığında TIGTA'nın doğrudan Hazine Bakanına bağlı şekilde faaliyet gösterdiği görülmektedir. TIGTA idari olarak Hazine Bakanlığı bünyesi içinde bulunmakla birlikte söz konusu bakanlık içerisindeki tüm diğer birimlerden bağımsız olarak faaliyet göstermektedir. Ayrıca Hazine Bakanı'yla beraber Kongre'ye de raporlama yapmaktadır. Hatta belli durumlarda Bakan'a bilgi vermeksizin doğrudan yasama organına da raporlama yapabilmektedir. Bu durum TIGTA'nın, devlet teşkilatlanması içinde Hazine Bakanlığı bünyesinde bulunmakla beraber ne kadar geniş

⁴ <https://content.govdelivery.com/accounts/USTREASTIGTA/bulletins/3c22124> S.E.T.: 04.01.2026

⁵ https://www.tigta.gov/sites/default/files/reports/2025-08/semiannual_sep2024.pdf S.E.T.: 04.01.2026

bir bağımsızlığının bulunduğuna işaret etmektedir.

TIGTA'nın kuruluş yapısıyla ilgili kamuya açık resmî tek verinin kurum tarafından Kongre'ye sunulan son 6 aylık Rapor olduğu görülmektedir. Bahse konu Rapor'a göre TIGTA hâlihazırda bir Başmüfettiş ile 5 yardımcı tarafından idare edilmektedir. Doğrudan Başmüfettişe bağlı bir de hukuk müşavirliği birimi bulunmaktadır. Başmüfettişliğe vekalet eden kişi fiili olarak başyardımcı kadrosunu da doldurmaktadır.⁶

İlgili birimler hakkında başta TIGTA internet sitesi olmak üzere internet üzerinden yürütülen araştırmalara göre birimlerin faaliyet konularının şu şekilde olduğu görülmektedir.

1. Başmüfettiş kurumun en üst yöneticisi olup genel idari işleyişten sorumludur.

2. Denetim birimleri IRS program ve faaliyetlerinin denetimini üstlenmekte olup TIGTA'nın ana faaliyetini yürütmektedir.

3. İnceleme ve değerlendirme birimleri kapsamı genel denetime göre daha dar ve kısa süreli inceleme ve değerlendirmeleri yürütmektedir.

4. Soruşturma birimi IRS içindeki yolsuzluklar ve dış tehditlere karşı soruşturma yürütmektedir.

5. Bilgi teknolojileri birimleri denetim ve soruşturma süreçlerini destekleyecek bilgi teknolojileri altyapısından sorumludur.

6. Hukuk Müşavirliği TIGTA faaliyetlerinin hukuka uygunluğunu sağlamakta ve hukuki danışmanlık sunmaktadır.

7. Destek hizmetleri birimleri insan kaynakları, finans ve idari destek gibi operasyonel hizmetleri yürütmektedir.

Söz konusu birimlerde çalışanların profilleri tetkik edildiğinde denetim ve değerlendirmelerden sorumlu birimlerde çalışanların eğitim arka planının muhasebe, kamu maliyesi, işletme, ekonomi, bilgi sistemleri gibi alanlar olduğu ve “baş denetçi”, “denetçi” ve “denetim müdürü” gibi unvanlar taşıdıkları görülmektedir. Ayrıca söz konusu birimde mali denetçilerin yanında performans ve bilgi teknolojileri denetçilerinin de bulunduğu görülmektedir. Soruşturma biriminde çalışanların profilleri tetkik edildiğinde bu birimde özel ajan/ajan unvanını haiz kişilerin çalıştığı görülmektedir. Özel ajanlar SABT(Special Agent Basic Training Program) adı verilen hususi bir kurum içi eğitime tabi tutularak TIGTA'nın ilgili biriminde çalışmak üzere yetiştirilmektedir. Soruşturma birimi, TIGTA'nın kolluk kuvvetini de barındırmaktadır. Hukuk Müşavirliği biriminde ülkemizdeki devlet kurumlarında yerleşik birimlere benzer şekilde federal avukatlar ve hukuk danışmanları görev almaktadır. Bilgi işlem departmanındaki kadrolar ise siber güvenlik uzmanları, veri analistleri, adli bilişim uzmanları gibi önemi son dönemde artan teknolojiyle ilgili disiplinlerin mütehassıslarınca doldurulmaktadır. 2026 mali yılı için

⁶ <https://www.tigta.gov/sites/default/files/reports/2025-11/TIGTA-SA-FALL-2025.pdf> s.e.t: 04.01.2026

Kongre'ye sunulan Bütçe Gerekçesi'ne göre TIGTA'nın 2025 yılı başı itibarıyla 800 çalışmanı bulunmaktadır.⁷

3. GÖREVLER YETKİLER FAALİYETLER ve İMKÂNLAR

3.1. Görevler

İsminden de anlaşılacağı üzere TIGTA'nın başlıca faaliyet konusu IRS'in işlemlerine yönelik bağımsız bir dış denetim hizmeti sunmaktır. Resmî internet sitesinde özetlendiği şekliyle TIGTA'nın başlıca görevleri aşağıdaki şekildedir.⁸

1. IRS çalışanlarının suiistimal girişimlerini ve IRS çalışanlarını yolsuzluğa sevk etme veya tehdit etme yollu dış girişimleri araştırmak.

2. IRS'in programları ve faaliyetlerinde benimsediği politikalarla ilgili yönlendirmede bulunmak, bu husustaki araştırma ve denetimleri yürütmek, koordine etmek ve gözetimini yapmak.

3. IRS programları ve çalışmalarıyla ilgili mevcut veya teklif edilen mevzuat ile düzenlemeleri gözden geçirmek ve bunlar hakkında önerilerde bulunmak.

4. Vergi kanunlarının uygulanmasında ekonomiyi ve verimliliği teşvik etmek.

5. IRS program ve uygulamalarında yolsuzluğu, israfı ve suiistimali tespit etmek ve

önlemek.

6. Belirlenen sorunlar ve eksiklikler ile bunların tasfiyesinde kaydedilen ilerlemeler hakkında Hazine Bakanı ve Kongre'yi bilgilendirmek.

TIGTA Hazine Bakanlığı içerisinde bir birim olmakla birlikte yukarıda özetlenen görevlerin gereğini yerine getirirken Bakanlığın hiçbir biriminden talimat almamaktadır. IRS yöneticileri vakıf oldukları yolsuzluk, israf, tehdit, suiistimal gibi konulardaki tüm iddiaları TIGTA'ya bildirmekle yükümlüdürler.

3.2. Yetkiler

Kongre'ye sunulan hemen hemen her 6 aylık raporda tekrar edildiği üzere TIGTA, 1978 tarihli Amerikan Genel Müfettişlik (Başmüfettişlik) Yasası kapsamında verilen tüm yetkilere sahiptir. Amerikan Genel Müfettişlik Kanunu'na göre Başmüfettişliklere verilen yetkiler esas itibarıyla ülkemizdeki Müfettişlik kavramı ve yetkileriyle örtüşmektedir. Buna göre Genel Müfettişlikler; denetim, soruşturma, bilgi ve belgelere herhangi bir sınırlama olmaksızın erişim, gerektiğinde personeli sorgulama, ilgili Bakanı aracı kılmaksızın doğrudan Kongre'ye raporlama yapma, Kongre'ye 6 aylık raporlama yapma, tavsiyelerde bulunma, bağımsız personel istihdamı ve bütçe, muhbir/tanık koruma gibi yetkileri haizdir.⁹

Yine 6 aylık raporlara göre TIGTA, Baş-

⁷ <https://home.treasury.gov/system/files/266/09.-TIGTA-FY-2026-CJ.pdf> S.E.T.: 04.01.2026

⁸ <https://www.tigta.gov/about-tigta> S.E.T.: 07.01.2026

⁹ 1978 tarihli Amerikan Genel Müfettişlik Yasası

müfettişliklere verilen standart yetkilere ek olarak, vergi idaresi sorumluluklarını yerine getirirken vergi beyannamelerine ve beyanname bilgilerine erişme yetkisine sahiptir. Ayrıca, potansiyel suç ihlallerini doğrudan ABD Adalet Bakanlığı'na bildirebilmektedir. Buna ek olarak TIGTA'ya ateşli silah taşıma, arama ve tutuklama emirlerini uygulama, celp ve tebligatları tebliğ etme ve tutuklama icrası konusunda da yetki verilmiştir. Bu açıdan bakıldığında TIGTA'nın açık bir kolluk fonksiyonunun bulunduğu görülmektedir. İkinci Başmüfettiş David C. Williams'ın kamu görevine Amerikan Gizli Servisi'nde başladığı ve ilgili birimin 2003 yılına dek Hazine Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösterdiği hususu da dikkate alındığında bu durumun kuruluş felsefesinden ileri gelen bir politikanın yansıması olduğu söylenebilir.

3.3. Faaliyetler

TIGTA internet sitesi verilerine göre söz konusu kuruluşun başat ürünü Kongre'ye sunulan 6 aylık raporlardır. Söz konusu raporlar her yılın 31 Mart ila 30 Eylül arasındaki dönemlerini kapsayacak şekilde oluşturulmaktadır. Söz konusu rapor içerikleri tetkik edildiğinde giriş bölümlerinin 5018 sayılı Kanun'a göre ülkemizdeki kamu kurumlarınca oluşturulan faaliyet raporlarına benzer unsurları taşıdığı görülmektedir. İlgili raporlar kurum vizyonu, misyonu ve idareci mesajı ile başlamaktadır. Örnek teşkil etmesi açısından 31 Mart 2025 ila 30 Eylül 2025 arası dönemi kapsayan son rapor tetkik edildiğinde ilgili raporun aşağıdaki

bulguları ihtiva ettiği görülmüştür.

1. IRS'in personel kaybı ve bu durumun yarattığı yönetim zorlukları,
 2. Mükellef ölçeklerine göre IRS denetimlerinin yoğunlaştığı mükellef grupları hakkında değerlendirme,
 3. IRS'in ülkemizdeki Vergi İletişim Merkezi benzeri uygulamalarının etkinliğini sağlamak için yapılan deneme amaçlı telefon görüşmelerine dair sonuçlar,
 4. IRS'in vergi mükelleflerine yardım/danışmanlık hizmeti sunduğu bölgesel ofislerinde yapılan teftişler neticesinde tespit edilen eksiklikler,
 5. IRS'in teknolojik modernizasyon sürecinin yeterince hızlı ilerlemediği,
 6. IRS'in bütçe ve iş gücü kısıtlamaları,(-Bahse konu dönemde IRS'in her 4 çalışanından 1'ini yitirdiği görülmektedir.)
 7. Tespit edilen hususlara yönelik öneriler.
- 6 aylık raporların dışında TIGTA'nın dönem içerisinde yaptığı hususi çalışmalara ilişkin raporlar da mevcuttur. Söz konusu raporlar IRS Başkanının dikkatine sunulmakta olup Örneğin 7 Kasım 2025 tarih ve 2026-IE-R001 sayılı Rapor'da 2024 beyan döneminde vergi mükelleflerinden alınan şikâyetler doğrultusunda IRS'in sunduğu telefon hizmetlerine yönelik yürütülen araştırma neticelerine

yer verilmiştir.¹⁰ Öte yandan hususi konulara ilişkin raporların dışında IRS Başkanı dikkatine her yıl düzenli olarak sunulan raporlar da mevcuttur. Örneğin Beyanname Dönemi Sonuçları Raporları, Adil Vergi Tahsilatı Uygulaması Kurallarına Uyum Denetimi Raporları, Mükelleflerin Mal Varlıklarına El Koyma İşlemleri Yapılırken Yasal Kurallara Uyumun Zorunlu İncelenmesi Raporu başlıklı raporların her yıl düzenlendiği görülmektedir.

TIGTA faaliyetleriyle ilgili bir diğer önemli belge ise bütçe gerekçeleridir. 2026 mali yılı için Kongre'ye sunulan Bütçe Gerekçesi'ne göre TIGTA 2025 yılında 98 nihai rapor yayımlamıştır. Söz konusu raporlar ve diğer kurumsal çıktılara göre tahmini olarak 5,6 milyon vergi mükellefini etkileyen 6,9 milyon mali fayda sağlanmıştır. Bütçe Gerekçesi'nde dikkat çekilen bir diğer husus soruşturma biriminin işgücü kaybıdır. Gerekçe'de TIGTA soruşturmacılarının IRS çalışanlarına karşı şiddet uygulayan ya da IRS personeline, tüm taşınmaz, taşınır, tesis ve demirbaşına veya veri altyapısının güvenliğine tehdit oluşturabilecek kişileri tespit etmekte olduğu vurgulanarak özel ajan kaybının, TIGTA'nın bu tehditlere zamanında müdahale etme kabiliyetini azalttığına dikkat çekilmektedir. Bir başka ifadeyle özel ajan sayısındaki azalmadan ileri gelen riskin, fiziksel zarara ve/veya can kaybına dahi yol açabileceği belirtilmektedir. Bütçe Gerekçesi'nde belirtilen bir diğer çar-

pıcı husus ise tahrifata uğramış ve sahte Hazine ödemeleri üzerinden yaklaşık 2,5 milyar amerikan dolarının kayba uğramasının TIGTA tarafından engellenmiş olmasıdır.

3.4. İmkânlar

TIGTA, Amerika Birleşik Devletleri'nin başkenti olan Washington DC kentinde 901 D Street, Southwest, Suite 600 adresindeki yerleşkede faaliyet yürütmektedir. Söz konusu tesisin Hazine Bakanlığı merkez binasından bağımsız olduğu anlaşılmaktadır. Kurumun merkez yerleşkesinin haricinde Birleşik Devletler'in çeşitli şehirlerinde ofislerinin de bulunduğu ve bunların çoğunun ülkemizdeki hükümet konağı (Federal Building) benzeri yapılarda yer alan çalışma yerleri olduğu anlaşılmaktadır.¹¹

Kuruluşun standart devlet kurumu demirbaşlarının yanında belli bir silah envanterinin de bulunduğu açıktır. Zira kuruluş personelinin en azından bir bölümünün evvelce ifade edildiği üzere ateşli silah taşıma yetkisi bulunmaktadır. Ancak erişime açık kaynak üzerinden yapılan taramada bu envanterin boyutuna ilişkin bilgi edinilememiştir.

TIGTA'nın 2026 Bütçe Gerekçesi tetkik edildiğinde 2026 yılında Amerikan Başkanlığının kuruluşun bütçesinde %20'lik bir kesintiye gittiği görülmektedir. Söz konusu kesinti neticesinde kuruluşun finansman seviyesinin 2007 yılından beri en düşük seviyeye ineceği

¹⁰ <https://www.tigta.gov/sites/default/files/reports/2025-10/2026ier001fr.pdf> S.E.T.: 07.01.2026

¹¹ <https://public-inspection.federalregister.gov/2022-24978.pdf?1668519934> S.E.T.: 10.01.2026

ifade edilmektedir. Söz konusu Bütçe Gerekçesi'nde yer alan 2024 yılı içinde gerçekleşmiş harcama tutarlarına da aşağıda yer verilmiştir.

Harcama Kalemi	Tutar (Amerikan Doları)
Tam Zamanlı Sürekli Personel	87.411.000
Tam Zamanlı Olmayan Sürekli Personel	571.000
Geçici Personel	9.788.000
Personele Sağlanan Diğer Faydalar	43.351.000
<i>Toplam Personel Giderleri</i>	<i>141.121.000</i>
Seyahat ve Ulaşım	3.510.000
Nakliye	1.000
Kamu Kurumuna Yapılan Kira Ödemeleri	7.182.000
Diğer Kira Ödemeleri	278.000
İletişim Giderleri	672.000
Basım, Yazım, Çoğaltma Giderleri	0
Danışmanlık	1.577.000
Diğer Hizmetler(Kamu Kurumları Dışından)	798.000
Diğer Mal ve Hizmetler (Kamu Kurumlarından)	12.182.000
Bina ve Tesis İşletim ve Bakım Giderleri	1.000
Ekipman İşletim ve Bakım Giderleri	1.262.000
Sarf Malzemeleri Alımı	369.000
Ekipman Alımı	3.491.000
Sigorta ve Tazminatlar	0
Belgesiz Harcamalar	130.000
Toplam	172.574.000

Kuruluşun geçmiş 5 yıl bütçe gerekçeleri tetkik edildiğinde TIGTA'nın bütçe toplamının 170 ila 180 milyon dolar seviyesinde seyrettiği görülmektedir. Ancak 2026 mali yılı için Amerikan Başkanlığı'nın TIGTA için talep ettiği bütçe 137.661.000 Amerikan Doları kadardır.

4. TÜRKİYE KURUMLARIYLA KARŞILAŞTIRMA

TIGTA'ya eş müstakil bir yapılanma Türkiye'de hâlihazırda bulunmamaktadır. Esas itibarıyla ülkemizde, tıpkı Amerika Birleşik Devletleri'nde olduğu gibi, hiyerarşik olarak doğrudan Hazine ve Maliye Bakanı'na bağlı olan ve farklı mütehassıslıklar üzerinde yoğunlaşmış denetim birimleri bulunmaktadır. Bunlar Teftiş Başkanlığı ve Vergi Denetim Kurulu Başkanlığıdır. Söz konusu kuruluşlar Amerikan Hazine Bakanı'na bağlı Treasury Inspector General(TIG) ve TIGTA'nın eşlenikleri olarak görülebilir. Ancak örgütlenme açısından birebir eş olmadıkları açıktır.

TIGTA yapı itibarıyla Teftiş Başkanlığı ve Vergi Denetim Kurulu'nun, görev itibarıyla bunların yanında (yasama organına raporlama yapmasıyla) Sayıştay Başkanlığının birleşiminden oluşmuş bir kurum görüntüsündedir. 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'ne¹² göre Hazine ve Maliye Bakanlığı Teftiş Başkanlığı, Hazine ve Maliye Bakanlığına tanınan yasal inceleme, denetim ve soruşturma yetkisini Bakanlığın diğer hizmet birimlerinin görev alanına girmediği durumlarda kullanmakla yetkilidir. Esas itibarıyla buradan hareketle ilgili kuruluşun görev kapsamının oldukça kısıtlı olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır. Zira Vergi Denetim Kurulu Başkanlığının 2011 yılındaki teşekkülünde, ilgili mevzuatın Mülga Maliye Müfettişlerine yaptığı atıflar

¹² 10/7/2018 tarih ve 30474 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Vergi Müfettişlerine yapılmış sayılmıştır. Mülga Maliye Müfettişliği ise salt Maliye Bakanlığı teşkilatı içerisinde değil belki de tüm devlet teşkilatı içerisindeki en geniş yetkileri haiz kadrolardan biridir. Maliye Müfettişlerinden müteşekkil Maliye Teftiş Kurulunun yetkileri Vergi Denetim Kurulu Başkanlığına geçtiğinden mevcut Hazine ve Maliye Teftiş Başkanlığının yetkileri de oldukça sınırlı kalmaktadır. Bilhassa vergi inceleme yetkisinin olmaması, yani kamu kurumları dışında denetim yapamamasıyla Teftiş Başkanlığı TIGTA'ya benzerdir. Ancak Teftiş Başkanlığı'nın TIGTA gibi salt Amerikan İç Gelir Servisi'ne yönelik bir denetim otoritesi olmadığı da açıktır.

Bu noktada Türkiye'de IRS benzeri bir yapılanmanın da tam olarak mevcut olmadığı söylenmelidir. IRS'in Türkiye'deki karşılığı olan Gelir İdaresi Başkanlığı'nın(GİB) vergi denetim kapasitesi mükelleflerin iş yerlerinde yapılan yoklamalar ile sınırlıdır. Daha teknik ve ayrı bir eğitim gerektiren vergi inceleme konusuyorsa vergi denetiminin asıl unsurudur. GİB'in müdür ve üstü kadrolarında bulunan idari personeli vergi inceleme yapmaya yetkili olmakla birlikte bunların bu işin gereğini yerine getirebilecek donanımı ne ölçüde taşıdıkları tartışmaya açıktır. Zira GİB'in ilgili personeline verilen görev, yetki ve sorumluluk bir vergi inceleme yapmaktan ziyade idari işleyişi sağlamaya ve vergiyle ilgili daha sınırlı bir seviyede bilgi sahibi olmaya yöneliktir. Bu hususta senelerdir süregelen GİB'deki Grup Müdürlüğü ve üstü kadrolara vergi in-

celeme elemanı atama teamülünün de yavaş yavaş da olsa terk edilmesiyle birlikte GİB'in bu kadrolarının vergi inceleme yapma kapasitesi tamamen kâğıt üzerinde kalmaya başlamıştır. Vergi inceleme elemanı yetiştirilmesinde Vergi Denetim Kurulu'nun(VDK) izlediği politikaya göz atıldığında sınavlarda elemanın daha ön planda tutulduğu; inceleme elemanı adaylarından daha derin vergi, muhasebe, tahkikat bilgisinin beklendiği ve bu açıdan GİB'deki kalifikasyondan tamamen farklı bir tabloyla karşı karşıya kalınmaktadır. Bu durumun doğal sonucu olarak vergi incelemeleri genel olarak VDK eliyle yerine getirilmektedir. İşte IRS'in bu açıdan bakıldığında GİB ve VDK'nin bir karışımı olduğu görülmektedir. Zira IRS'in tıpkı VDK'nin Vergi Müfettişlerine benzer denetçileri bulunmaktadır. Konuya tekrar TIGTA benzerliği açısından yaklaşıldığında ise yetki darlığı açısından Teftiş Başkanlığının benzerliği söz konusu olsa da fonksiyonel olarak VDK'nin benzerliği daha ön plana çıkmaktadır. Zira GİB'e dışarıdan verilen denetim hizmetinin de başlıca sağlayıcısı VDK'dir. Zira GİB'in taşra birimleri olan vergi dairesi teftişleri ile belirli personel soruşturmaları Vergi Müfettişleri marifetiyle yürütülmektedir. Buna göre Teftiş Başkanlığının Amerikan Hazine Bakanlığındaki Hazine Başmüfettişliğine(Treasury Inspector General) VDK'ninse TIGTA'ya benzeştiğini söylemek doğru olacaktır.

SONUÇ

Vergi toplama işinin teknik karmaşıklığı,

vergi toplamakla görevli kuruluşların işlerini de karmaşıktır. Dolayısıyla bu kuruluşların faaliyetlerinin denetimi de özel bir uzmanlık gerektirmektedir. Buradan hareketle ortaya çıkan ve görece modern sayılabilecek bir devlet organı olan TIGTA salt Türkiye’de değil Dünya’da benzerine rastlanılmayan bir kuruluştur. 27 yıllık geçmişi boyunca oldukça kısıtlı sayıda kişinin liderlik ettiği TIGTA Hazine Bakanlığı birimi olmakla birlikte çoğu ülkede Sayıştay eşi kurumlarca gerçekleştirilen faaliyetleri icra etmektedir. Nitekim Kıta Avrupası ülkelerinde TIGTA’nın üstlendiği fonksiyon genellikle ilgili ülkelerin Sayıştay’a eş kurumlarınca üstlenilmiştir. Ülkemizde son yıllarda idari yapılanmada Amerikan tipi bir yapının esas alındığı göz önüne alındığında TIGTA benzeri bir yapının da yakın gelecekte Türkiye’de hayata geçirilebileceği ihtimal dâhilindedir.

KAYNAKÇA

1. <https://www.irs.gov>
2. <https://home.treasury.gov>
3. Hüseyin IŞIK, “Maliye Teftiş Kurulu’nun Kapatılması ve Kamu Mali Denetimine Etkisi”, Maliye ve Finans Yazıları, Sayı 120, 2023, ss: 203-230
4. <https://content.govdelivery.com>
5. <https://www.tigta.gov>
6. 1978 tarihli Amerikan Genel Müfettişlik Yasası
7. <https://public-inspection.federalregis->

ter.gov

8. 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi